

Dificultăți și posibilități în dezvoltarea agriculturii

O realitate complexă și dificilă

În conturarea posibilităților de dezvoltare a agriculturii și satelor din țara noastră trebuie să pornim de la considerarea obiectivă a situațiilor economice și sociale rurale, renunțând la imaginile fals idealizante și la cele dezarmante prin pesimismul lor exagerat. Viitoarele politici agricole și rurale nu vor conduce la nimic bun dacă vor ignora realitățile prezente și vor formula opțiuni doar în raport cu unele principii ideologice.

Un lucru este cert: satul românesc contemporan nu poate fi privit prin prisma imaginii sale de acum 50—60 de ani sau chiar de acum 25 de ani. Mediul rural și agricultura au suportat schimbări economice, demografice și sociale profunde, unele benefice, altele îngrijorătoare sau complet negative. Aceste schimbări au avut și au consecințe importante asupra colectivităților rurale, zonelor rural-urbane și asupra întregii societăți. Amploarea și profunzimea acestor consecințe nu sînt identice pentru toate colectivitățile rurale din țară. În zonele de rapidă industrializare și puternică urbanizare, consecințele sînt mai vizibile, mai numeroase și mai profunde. În zonele în care mobilitatea teritorială și ocupațională a avut o intensitate mai mică, schimbările au fost mai puțin profunde, iar consecințele lor au o mai mică amploare.

Comportamentele demografice din mediul rural s-au modificat mult, mai ales în ultimile două decenii. Potențialul reproductiv al populației rurale s-a redus substanțial, ceea ce a făcut ca rata natalității să scadă cont nuu. În anul 1972, rata natalității din mediul rural a fost de peste 20‰ în 22 județe, cele mai mari rate avîndu-le județele Galați, Gorj, Maramureș, Olt și Vâlcea, iar cele mai scăzute județele Arad, Caraș-Severin, Călărași, Ialomița și Tulcea. În anul 1989, rata natalității din mediul rural a fost mai mică de 16‰ în 30 de județe, cele mai scăzute rate fiind în județele Hunedoara și Teleorman, iar cele mai ridicate înregistrîndu-se în Constanța și în cîteva județe din Moldova (Bacău, Galați, Iași și Vaslui). Dacă tendințele observate în ultimii 20 de ani se vor menține, atunci rata natalității din mediul rural va coborî în anul 2000 sub 11‰ în 26 județe.

Rata mortalității din mediul rural a fost în prima jumătate a secolului mai mare decît în mediul urban. În anii '50—'60 s-a produs o scădere a ratei mortalității, dar de la mijlocul anilor '70 aceasta a început din nou să crească. În anul 1972, rata mortalității din mediul rural a fost mai mare de 10‰ în 21 județe, iar în 1989 în toate județele. Dacă tendințele din ultimile două decenii se vor menține, în anul 2000 toate județele vor înregistra o rată a mortalității mai mare de 12‰; în 13 județe rata mortalității va depăși 20‰.

În anul 1972, sporul natural al populației rurale a înregistrat valori negative doar în 4 județe; în anul 1989, sporul natural a fost negativ în

15 județe, iar pentru anul 2000 se poate estima că sporul natural va avea valori negative în 36 județe.

Scăderea ratei natalității și creșterea ratei mortalității vor avea consecințe negative asupra dinamicii populației rurale, chiar în condițiile unei puternice diminuări a migrațiilor rural-urbane.

Modificările intervenite în comportamentele demografice au perturbat structurile demo-sociale locale. Distribuția populației rurale pe vârste și sexe s-a modificat mai lent în anii '50—'60 și foarte rapid în anii '70—'80. Populația rurală a fost, în mod tradițional, o populație tânără cu un potențial reproductiv ridicat și cu o descendență finală mare. În decursul ultimilor 40 de ani, în mediul rural a avut loc un vizibil proces de îmbătrânire a populației. Vârsta medie a populației rurale a crescut de la 29,16 ani în 1948 la 34,82 ani în 1977 și la 36,44 ani în 1989. Fenomenul de îmbătrânire a populației rurale este vizibil la nivelul ambelor sexe: vârsta medie a bărbaților este de 35,06 ani și a femeilor de 37,8 ani. Pentru comparație: vârsta medie a populației urbane a fost în anul 1989 de 32,17 ani. Potențialul reproductiv al populației rurale s-a diminuat mult; ponderea femeilor de vârstă fertilă în totalul femeilor rurale a fost în 1989 de 39,9%, în timp ce în mediul urban a fost de 53,9%.

Dezechilibrele structurilor demografice din unele colectivități rurale au atins niveluri atât de ridicate încât au condus și vor conduce într-o măsură și mai mare în viitor la importante consecințe negative. Dezechilibrele între vârste nu mai asigură, în multe colectivități, potențialul reproductiv necesar menținerii pe termen lung a unor volume demografice normale. Diviziunea socială a muncii și activităților sociale locale este puternic afectată și nu se mai poate realiza în mod normal. Tinerii jucău roluri importante în viața socială a colectivităților rurale, în organizarea activităților culturale, în perpetuarea unor tradiții. Ei erau un factor important de coeziune socială, manifestările lor fiind un prilej de comunicare a tuturor generațiilor. Tinerii sînt grupul cel mai dinamic al satului, iar plecarea lor antrenează o scădere a vitalității colectivităților locale. În anumite cazuri, s-a putut constata că plecarea lor are implicații psihologice asupra tuturor locuitorilor.

Depopularea satelor face dificilă sau imposibilă funcționarea unor instituții sau servicii sociale, în special în localitățile mici și mijlocii. Această situație este frecventă în zonele cu industrializare puternică și urbanizare avansată. Reducerea numărului de copii a făcut ca, în unele sate, grădinițele să nu mai dispună de numărul minim necesar pentru a se mai menține, iar școlile să funcționeze cu clase unice. Anumite servicii sociale au dispărut întrucît clientela prea redusă nu mai permite funcționarea lor rentabilă. Dispariția din sat, a unor servicii și instituții sociale a redus numărul locurilor de muncă locale și a făcut să crească autoaprovizionarea și autoconsumul la nivel familial.

Schimbarea structurilor socio-demografice și mobilitatea socio-profesională au transformat o parte a populației rurale din producătoare de produse agricole în simplă consumatoare. O persoană ocupată în agricultură trebuie să producă o cantitate tot mai mare de produse pentru a hrăni un număr crescut de persoane inactice sau care lucrează în alte sectoare de activitate: 2,6 în 1950, 4,2 în 1970 și 7,8 în 1989. Dacă vom com-

para situația din România cu cea din majoritatea țărilor europene, vom constata că numărul de persoane ce revine pe un activ agricol este relativ mic în țara noastră. În multe țări din Europa, un activ agricol produce hrană pentru 20—30 de persoane sau chiar 50—60. În raport cu alte țări, România dispune de o forță de muncă relativ numeroasă. Problemele care se pun în țara noastră nu privesc atât volumul, ci mai ales structura forței de muncă. Diferențe mari în raport cu gradul de încărcare a unui activ agricol apar nu numai la nivel internațional și între județele și localitățile rurale din țară. Dacă vom exprima gradul de încărcare prin suprafața agricolă ce revine pe un activ agricol vom constata deosebiri semnificative de la un județ la altul: sub 4 ha în județele Dimbovița, Giurgiu, Iași, Neamț, Prahova și Suceava și peste 8 ha în Caraș-Severin, Harghita, Sibiu, Brașov, Constanța și Timiș. Și în raport cu acest indicator, nu se poate vorbi în prezent de o supraîncărcare a agricultorilor români. Din nou, problema care se pune privește structura acestui volum relativ mare de forță de muncă agricolă, modul de utilizare a acesteia și gradul de dotare tehnică a activităților agricole.

Forța de muncă din agricultură se caracterizează prin puternice dezechilibre structurale. Pe ansamblul economiei naționale, agricultorii au vîrsta medie cea mai ridicată. În toate colectivitățile rurale din țară s-a înregistrat un proces de îmbătrînire a forței de muncă agricole. Vîrsta medie a populației ocupată în agricultură a depășit în multe județe 45 de ani, în altele 50 de ani. În multe sate s-a ajuns la situația în care jumătate din volumul total de muncă din agricultură să fie prestată de femei în vîrstă de peste 50 de ani.

Ca urmare a mobilității socio-profesionale diferențiate pe sexe, s-a produs un proces continuu de feminizare a populației active din agricultură. În anul 1977, raportul de masculinitate pe ansamblul populației active din agricultură a fost de 60 de bărbați la 100 de femei, iar pentru anul 1989 cercetările făcute în județele din sudul Moldovei și în Cîmpia Română au indicat un raport de masculinitate de 52 de bărbați la 100 femei. Indicii de masculinitate a fost și mai mic în grupele de vîrstă de 30—39 ani; doar în grupele de vîrstă de 60—69 ani, ponderea bărbaților a fost mai mare decît ponderea femeilor. Pentru comparație, în industrie raportul de masculinitate este de circa 2—3 ori mai mare la toate categoriile de vîrstă.

Structura actuală pe sexe și vîrste a populației agricole active din multe colectivități rurale reprezintă o piedică sericasă în modernizarea agriculturii. Consecințele îmbătrînirii și feminizării forței de muncă din agricultură vor fi și mai grave în următorii ani întrucît multe sate își vor diminua în mod rapid posibilitățile de înlocuire a forței de muncă ieșită din activitate.

Statisticile privind forța de muncă din agricultură indică un număr de lucrători agricoli mult mai mare decît în realitate. Cel mai frecvent, forța de muncă rurală este distribuită pe trei sectoare de activitate: exploatarea agricole familiale, unități agricole nefamiliale și întreprinderi neagricole. Numărul familiilor ocupate cu întregul lor volum de muncă în activități agricole este redus.

Reîntoarcerea la sate și reîntinerirea forței de muncă agricole sînt procese dificile. Veniturile mici obținute din munca agricolă, efortul mai

mare pretins de acest tip de muncă, subaprecierea agriculturii prin sistemul de orientare școlară și profesională (atât la nivelul familiilor cât și al instituțiilor școlare) au condus la o scădere puternică a prestigiului activității agricole și a atractivității pentru această activitate. Agricultură a fost văzută (chiar și de către mulți agricultori) ca un sector ocupațional rezidual, în care rămân doar cei care nu-și găsesc amplasamente în alte sectoare. Schimbarea acestor mentalități va fi un proces de durată. Ea ar putea fi accelerată, în mod indirect, în condițiile manifestării șomajului industrial-urban, când agricultura va fi redescoperită ca o sursă sigură de subsistență. Rămânerea tinerilor în sate sau reîntoarcerea celor plecați se vor realiza mai ușor în satele de munte și deal și mai greu în satele de cîmpie în care dorința de destărușănzare a tinerilor a fost mai puternică.

Schimbările demografice și economice care au avut loc în mediul rural în ultimii 40 de ani au contribuit la modificarea vieții sociale locale. Persoanele cu activități profesionale neagricole, deși la origine sînt majoritatea fii de agricultori sau agricultori reprofesionalizați, au un comportament diferit de al agricultorilor și generează noi tipuri de relații sociale. Dezagriculturalizarea satelor a diminuat capacitatea de creație folclorică locală. Manifestările sociale locale au dispărut ori s-au transformat. Evenimentele familiale nu mai reunesc decît un număr mic de participanți, în cea mai mare parte rude sau prieteni. Ele sînt un mijloc de reunire a familiei împrăștiate în toate colțurile țării. În anumite cazuri, aceste evenimente capătă mari proporții, dar ele sînt mai curînd o ocazie de etalare a puterii economice și financiare a unei familii decît o ocazie de reunire a colectivității locale.

Colectivitatea locală nu mai este limita raporturilor sociale ale populației care o formează. Extinderea raporturilor cu exteriorul datorită intensificării mobilității socioprofesionale și teritoriale este asociată cu reducerea relativă a raporturilor sociale locale. Raporturile sociale întreținute de populația rurală se pot multiplica, diversifica, dar raporturile sociale ale colectivității locale ca întreg și-au redus din importanță. Coeziunea locală a fost menținută în mare parte prin replierea colectivității pe ea însăși, prin omogenitatea culturală locală și unitatea funcțională. Din moment ce relațiile cu exteriorul devin tot mai importante și mai diverse, se produce un fenomen de diferențiere culturală și socială care se reflectă în coeziunea socială locală.

Efectele schimbărilor demo-sociale și socio-profesionale se vor accentua în următorii ani dacă tendințele actuale se vor menține. Orice politică agricolă viitoare se va confrunta cu grave disfuncționalități demografice, economice și sociale pe care nu le va putea depăși printr-o simplă schimbare a regimului de proprietate sau a sistemului prețurilor agricole. Intervențiile pretinse pentru diminuarea sau eliminarea lor sînt complexe și de durată, iar alternativele de acțiune în viitor sînt numeroase.

Din marea diversitate a problemelor care vor face obiectul politicilor agricole și rurale mă voi ocupa pe scurt doar la cele referitoare la organizarea exploatărilor agricole : regimul de proprietate, modul de punere în valoare, profilul de producție și gradul de ocupare a forței de muncă agricole. Am reținut doar soluțiile cele mai realizabile pe termen scurt.

Posibilități de organizare a exploatărilor agricole

Agricultura constituie un domeniu de activitate economică și socială în care vor putea coexista forme de punere în valoare foarte diferite. Ar fi dezavantajos pentru economia națională și pentru sate dacă în lunile sau anii ce vor urma se va încerca impunerea unei singure forme de organizare a producției agricole. Unele dintre formele de punere în valoare din agricultură vor răspunde în principal intereselor piețelor urbane și ale economiei naționale; altele vor răspunde în principal intereselor colectivităților rurale și ale agricultorilor. În ultimile decenii a avut loc o sacrificare permanentă și tot mai accentuată a intereselor agricultorilor și satelor în beneficiul unor preținse interese ale economiei naționale: constituirea fondurilor centrale de produse agroalimentare, aprovizionarea industriilor agroalimentare, creșterea exporturilor. Această politică a împins agricultura spre faliment, iar pe agricultori spre disperare. Politicile agricole ce vor fi elaborate trebuie să asigure o satisfacere echilibrată a intereselor agricultorilor, colectivităților rurale și ale economiei naționale. Acest obiectiv este realizabil numai în condițiile existenței mai multor forme de exploatare agricole.

În raport cu forma de proprietate, agricultura românească poate fi organizată în exploatare familiale bazate pe proprietatea privată, exploatare agricole familiale bazate pe arendă, cooperative agricole sau grupări de exploatare în comun, unități agricole de stat.

O reprivatizare completă și imediată a proprietății agricole nu poate fi făcută din motive tehnice, economice și sociale. Pământul este un bun național, iar societatea nu poate fi indiferentă de modul cum sînt folosite suprafețele agricole. România nu dispune de posibilități de creștere a suprafețelor agricole și mai ales a celor arabile. Dimpotrivă, unele suprafețe introduse în mod impropriu în circuitul agricol vor căpăta în viitor alte destinații. Nu putem considera în mod serios nici ipoteza unor importuri masive de produse agricole de bază. Dacă potențialul funciar național este folosit în mod eficient, România va putea exporta produse agricole în condițiile satisfacerii reale a nevoilor interne.

Absența unei infrastructuri tehnice adecvate constituie, pentru moment, un handicap serios în calea unei reprivatizări rapide. La aceasta se adaugă și un obstacol de ordin demografic: îmbătrînirea accentuată a populației unor sate și prezența în număr foarte mic a tinerilor — principalii factori ai înnoirilor tehnice și economice. O reprivatizare rapidă în absența unor tehnici agricole adecvate va atrage o ameliorare incontestabilă a autoconsumului rural, dar și o foarte probabilă diminuare a producției pentru piață.

Exploatarele agricole familiale, atît cele în proprietate directă cît și cele în arendă pot asigura consumul agricultorilor, aprovizionarea piețelor locale și, pe măsura creșterii dimensiunilor lor, pot produce pentru piața națională și internațională.

Cooperativele agricole de producție, în urma arendării unor suprafețe agricole, își vor reduce dimensiunile iar altele se vor autodizolva. Cele care se vor menține vor dispune de autonomie de producție și desfășurare. Se poate lua în considerare și organizarea altor forme de cooperare agricolă decît cea existentă în actualele cooperative de producție. Astfel,

se pot constitui asociații sau grupuri de producție în comun formate din 3—10 gospodării familiale, asocierea putându-se face pe baze de rudenie sau vecinătate. În aceste asociații, care vor dispune de personalitate juridică, gradul de cooperare poate fi diferit : cooperare în utilizarea mașinilor agricole prin intrajutorare sau prin coproprietate ; utilizarea în comun a forței de muncă, fiecare gospodărie particulară fiind independentă (aceasta este o formă de cooperare tradițională larg răspândită în trecut) ; exploatarea în comun a anumitor ramuri de producție (cultura cerealelor, viticultura, pomicultura, creșterea animalelor, ciupercării, piscicultura, prelucrarea unor produse agricole).

Intreprinderile agricole de stat se vor menține, cel puțin o perioadă de câțiva ani, ca principală sursă de aprovizionare a industriilor agroalimentare. Într-un răstimp scurt, se poate trece la organizarea lor ca unități economice autonome, planurile lor interne de producție fiind fundamentate pe condițiile și resursele proprii de producție și pe contracte economice. Fermele de producție urmează să dispună de o largă autonomie în organizarea producției și a muncii.

Rolul acestor tipuri de exploatari agricole în aprovizionarea agroalimentară va fi diferit. În gospodăriile familiale mici producția va fi destinată în principal sau chiar în totalitate autoconsumului. Este vorba aici de gospodăriile particulare ce vor aparține lucrătorilor din unitățile agricole de stat, cooperativelor din zonele de cultură mare, pensionarilor, persoanelor care locuiesc în sate dar nu au ca ocupație principală agricultura (meșesugari, funcționari, medici, profesori etc.), unor persoane care locuiesc în orașe dar pot exploata și o mică suprafață agricolă.

În gospodăriile familiale de dimensiuni mai mari (de peste 0,5 hectare pe membru de familie), producția va fi destinată parțial autoconsumului și parțial vânzării pe piață. În perioada ce urmează se poate prevedea că o bună parte a producției din aceste gospodării va fi destinată aprovizionării rudelor care locuiesc în mediul urban. Această formă ar putea apărea prea arhaică într-o economie modernă de piață. În aprecierea ei trebuie pornit însă de la situația concretă a țării noastre. Legăturile de rudenie dintre sat și oraș sînt foarte puternice, majoritatea orașenilor din România fiind născuți în sate. În perioada ultimului deceniu, supraviețuirea multor familii urbane a fost asigurată prin aprovizionarea cu alimente de la rudele din sate. Foarte probabil că această formă de ajutor va persista și în următorii ani și, deși nu se integrează circuitului de piață, poate fi luată în considerare ca o sursă deloc neglijabilă de satisfacere a nevoilor alimentare urbane. Menținerea și chiar întărirea legăturilor de rudenie dintre orașeni și săteni prezintă și o mare importanță din punct de vedere sociologic : întărirea coeziunii sociale, consolidarea solidarității grupurilor de rudenie, promovarea unor valori morale și sociale care s-au păstrat mai bine în mediul rural.

Incitarea gospodăriilor familiale de a desface pe piață o parte a produselor agricole poate fi făcută prin mecanisme strict economice. Pentru a achiziționa mijloacele tehnice necesare producției agricole și bunurile nealimentare necesare familiei, agricultorii vor avea nevoie de resurse bănești pe care nu le vor putea obține decît din vânzarea unor produse agricole. Interesul pentru modernizarea exploatarii agricole și dorința de creștere a nivelului de trai reprezintă pirghii economice și psihosociale

suficient de puternice care vor antrena creșterea ponderii producției destinată vânzării pe piață. Cunoșcând profilul psihosocial al multor agricultori români, ne putem aștepta și la situații în care familiile își vor restrânge în mod voluntar autoconsumul pentru a putea procura resurse bănești mai mari. Gospodăriile familiale se vor plasa într-o situație de concurență în care vor rezista mai bine cele care se vor moderniza și rentabiliza mai repede. Pentru aceasta sînt necesare investiții. Sumele necesare investițiilor vor fi obținute, în cele din urmă, tot din vânzarea produselor agricole.

Producția din unitățile agricole mari (unități agricole de stat, cooperative agricole din zonele de cultură mare, ferme de producție specializate) va fi destinată în totalitate sau în cea mai mare parte desfacerii pe piața internă și pentru export. În ce privește exportul, ar fi mult mai eficient dacă unitățile agricole ar încheia contracte directe cu beneficiarii străini. O parte din încasările în valută să poată fi folosită direct de către unitățile agricole pentru propria dotare tehnică, economică și socială.

În ce privește profilul producției, exploatările agricole pot avea forme diferite. Unele dintre ele vor avea doar un profil agricol, ocupîndu-se doar de producerea și comercializarea produselor agricole. Altele vor avea un profil mixt: agroindustrial, agrocomercial, agroturistic, agroecologic.

În unitățile agroindustriale se vor desfășura activități de producție agricolă și de prelucrare a produselor agricole. Sînt situații în care prelucrarea produselor agricole este mai rentabilă în unități industriale mari (ulei, zahăr, prelucrarea inului, bumbacului, lînii). În multe situații este mai rentabilă însă descentralizarea prelucrării produselor agricole în mici unități dispersate în teritoriu (unități de prelucrare a laptelui, cărnii, fructelor, legumelor). O asemenea descentralizare prezintă mai multe avantaje: scad cheltuielile de producție prin reducerea sau eliminarea unor cheltuieli de transport la mari distanțe; crește calitatea produselor prin faptul că materiile prime pot fi prelucrate rapid, în stare proaspătă; subprodusele sau deșeurile rezultate din procesele de producție, care pînă acum constituiau o sursă de poluare, pot fi folosite în unitățile agricole locale (de exemplu în hrana animalelor); se asigură o diversificare a produselor, fiecare unitate putînd valorifica tradițiile culinare locale; se asigură o creștere a răspunderii pentru calitatea produselor, întrucît fiecare produs purtînd marea unității nu se va putea vinde dacă nu este apreciat de consumatori; se asigură îmbunătățirea aprovizionării alimentare locale, o parte dintre produsele acestor unități fiind vindute pe piețele locale; se asigură locuri de muncă pentru localnici și posibilități de reducere a caracterului sezonier al muncii în agricultură; are loc o creștere a veniturilor localnicilor.

Unitățile agroturistice vor putea îndeplini un rol esențial în dezvoltarea satelor și a întregii țări. Baza turistică a țării poate fi ușor extinsă, mai ales în zonele colinare și montane, prin prestarea de către unele unități agricole a serviciilor pentru turism. Preferințele pentru turism sînt foarte diferite: hoteluri mari ultramoderne, dar și turism rustic. Cercetările făcute în țara noastră și în țările occidentale arată că există o cerere importantă pentru turismul rustic. Unitățile agroturistice pot fi avantajoase din mai multe puncte de vedere: asigură valorificarea locală mai avantajoasă a unor produse agricole; contribuie la creșterea veniturilor

sătenilor din încasările din turism; construirea și întreținerea micilor unități turistice pot fi făcute din resursele materiale și financiare locale; se asigură o descentralizare a polilor de atracție turistică și creșteri importante a spațiilor pentru turism; sînt create locuri de muncă pentru localnici și se asigură o mai bună folosire a forței de muncă locale prin îmbinarea activităților agricole și turistice; turismul poate fi un factor de dezvoltare edilitară locală (construirea de locuințe mai mari și mai bine dotate, apă curentă, modernizarea drumurilor, extinderea serviciilor sociale); turismul intern și internațional este o cale de promovare a patrimoniului cultural local. Unitățile agroturistice pot fi organizate fie pe baze familiale (o gospodărie care oferă locuință și hrană pentru 2, 10 sau 20 de persoană), fie sub forma unor cooperative agroturistice (care reunește mai multe gospodării agroturistice sau își construiesc un număr mic de vile și restaurante), fie sub forma unor mici societăți pe acțiuni agroturistice în care pot investi atât localnicii cît și persoane din alte localități.

Unitățile agroecologice vor avea de îndeplinit atît un rol economic cît și unul ecologic. Comasarea satelor, mai ales în zonele de munte, a avut efecte negative asupra mediului. Prevenirea dereglărilor ecologice impune prezența și intervenția zilnică a localnicilor. Satele din zonele de munte ar trebui sprijinite din punct de vedere economic pentru a se putea menține și dezvolta intrucît pagubele materiale antrenate de absența intervenției lor în mediul inconjurător vor fi mai mari decît eforturile făcute pentru sprijinirea lor.

Se pot imagina și alte posibilități, cum ar fi unități agroturistice-ecologice, agro-turistice-industriale (mici hoteluri sau vile pe lângă pescării, ferme viticole, stîni, crescătorii de cai etc.).

Activitatea desfășurată în agricultură va putea fi de timp complet sau de timp parțial. În primul caz, o persoană are ca singură profesie munca în agricultură. În al doilea caz, activitatea în agricultură poate fi combinată cu alte activități, asigurîndu-se o utilizare completă a timpului de muncă și venituri mai mari. Mici suprafețe agricole pot fi exploatate artizanal de către persoane care desfășoară în principal alte activități (intelectuali, artiști, liber profesioniști, studenți etc.) sau de către pensionari. Reducerea duratei săptămîinii de lucru va oferi și altor categorii profesionale posibilitatea să practice o „agricultură de sfîrșit de săptămîină”. Exploatarea de timp parțial pot asigura aprovizionarea deținătorilor lor cu unele produse alimentare, pot produce chiar pentru piață (dacă vor avea dimensiuni corespunzătoare) și pot îndeplini și un rol psihosocial: lucrarea unui lot de pămînt poate avea valențe terapeutice și poate oferi condiții convenabile de petrecere a timpului liber; unii artiști, liber profesioniști pot locui o bună parte a anului în zone rurale și pot îmbina activitățile lor specifice cu grădinăritul. Mica agricultură de timp parțial poate juca un rol pozitiv în protecția mediului inconjurător și în promovarea turismului.

Restructurarea activității în agricultură va trebui să fie însoțită de statornicirea unor reglementări economice, juridice, financiare cum ar fi:

- dispoziții juridice prin care să se limiteze mărirea excesivă a proprietății agricole;
- fixarea obligațiilor financiare și în produse a celor care arendează terenuri agricole;

— reglementarea contractelor de arendă (durata contractelor, dreptul de reinnoire, condiții de anulare, dreptul de transfer la mostenitori). Aceste reglementări trebuie să fixeze durata destul de mare pentru a putea încuraja investițiile pe termen lung;

— statornicirea dreptului organismelor publice și comunităților locale de a anula contractele de arendă în cazurile de proastă gestiune, de parcelare exagerată sau de utilizare a terenurilor arendate în alte scopuri decât cele pentru care au fost destinate;

— elaborarea unor măsuri de ordin financiar și juridic prin care să se asigure crearea unor exploatare agricole rentabile (subvenții, împrumuturi cu dobânzi mici, garanții de credit etc.);

— instituirea dreptului de control al colectivităților locale (sate, comune) asupra activităților unităților agricole prin analiza periodică a planurilor de gestiune și de producție și prin controlul băncilor creditoare asupra bilanțurilor unităților;

— reglementarea prețurilor la contractările și achizițiile de produse agricole, reducerea impozitului pe circulația mărfurilor în scopul prevenirii unor creșteri mari la prețul cu amănuntul al produselor alimentare desfăcute pe piețele urbane;

— stabilirea unor impozite progresive în raport cu mărimea veniturilor obținute; scutirea de taxe și impozite în primii ani de activitate în vederea asigurării demarajului noilor unități agricole familiale;

— diversificarea sistemelor de mașini agricole și producerea unor noi mașini mai mici și mai ieftine care să poată fi folosite în exploatarea de dimensiuni mici; acordarea de credite și facilități în procurarea de către agricultori a acestor mașini;

— înființarea unor servicii de asistență agricolă (material biologic de randament înalt, consilieriat în organizarea producției și gestiunii, programe de formare și informare agricolă);

— protecția prin lege a drepturilor și intereselor producătorilor agricoli;

— garantarea constituțională a autonomiei comunelor rurale în ce privește organizarea activităților economice și sociale locale.

IOAN MIHĂILESCU